

Ideologi er heroin for intellektuelle

Det er et paradoks at Ekelund hevder min posisjon blir for vag og blottet for anvendbare teoretiske begreper, når han selv forsvarer noen av de mest kaotiske, spekulative og elitistiske skriftene i historien.

TEKST

Adam Njå

PUBLISERT 28. oktober 2024

EMNER

kritisk teori

Filosofi

marxisme

konservatisme

ideologi

Adam Njå (Foto: privat)

Simen Marenius Ekelund (2024) svarer mitt kritiske innlegg mot kritisk teori (Njå, 2024) med å gjenta og utdype sin argumentasjon. Argumentasjonen følger kjente linjer innen kritisk psykologi, da den på ulikt vis henviser til maktdynamikker, strukturer, kapitalisme og muligheten for «noe bedre». Ekelund mener kritisk teori trengs til å utfordre og inspirere til handling og opprør via å sette «spørsmålstegn ved de overrakte verdiene og hierarkiene i vår kultur, og se potensialet for endring».

Falsk bevissthet

Etter mitt syn bruker Ekelund mange luftige begreper. Han snakker om «realisering av menneskets kreative potensial», «kulturindustrien», behovet for å fjerne sosial

dominans og grunnbetingelsene for «reell psykologisk frihet», hva nå enn det betyr.

Ordlyden speiler Marx' skrifter etter han gjorde den frustrerende oppdagelsen at arbeiderklassen ikke hadde lyst til å gjøre revolusjon. Ifølge hans «vitenskapelige sosialisme» ville den sykliske kampen om produksjonsmidlene uunngåelig lede til arbeidernes revolusjon og et utopisk og klasseløst samfunn.

Problemet var bare at arbeiderne nektet å spille sin historiske rolle. For å forklare årsakene til at de nektet, fant Marx på sin teori om falsk bevissthet. Teorien hevdet i korte trekk at arbeideren grunnet samfunnets verdier og religion som opium for massene led av falsk bevissthet. Følgelig måtte intellektuelle som Marx agitere og opplyse arbeiderne, så de kunne innse at deres egentlige interesser lå i å handle ut de intellektuelles planer.

Denne eksplisitte antidemokratiske og revolusjonære holdningen er fjernet innen frankfurtskolens nymarxisme. Likevel har den bevart sitt slående patroniserende syn på arbeiderklassen, og ser dem som noen passive offer for «kapitalisme», usynlige strukturer og kommodifisering. Dermed er underteksten igjen at arbeiderne ikke vet sitt eget beste.

Intellektuelle mot arbeiderklassen

Det er derfor litt av et paradoks at Ekelund hevder min posisjon blir for vag og blottet for anvendbare teoretiske begreper, når han selv forsvarer noen av de mest kaotiske, spekulative og elitistiske skriftene i historien.

Han hevder jeg lider av ideologisk aversjon, når det egentlig er aversjon mot ideologi og intellektuelle som hevder å forklare arbeiderklassens egentlige interesser. Slik Marx fikk oppdage og slik vår samtids populistiske opprør over hele Vesten demonstrerer, er arbeiderklassen erkekonservative.

Det er ikke rart de er konservative når privilegerte studenter og intellektuelle ved eliteuniversiteter dyrker teoretiske systemer der de selv er ofre og er undertrykket av den hvite rurale arbeiderklassen. Forstå det den som kan.

Motsetningsvis har arbeiderklassen blitt redusert til en velferdsfattig tjenerklasse, som verken har penger eller privilegier nok til å bo i storbyen. De forvises heller til døende lokalsamfunn fylt med dop og kriminalitet, oppløste familier, fremmedgjøring og økonomisk konkurranse grunnet innvandring, tap av trøst i religion, «deaths of despair» og ydmykelsen av å bli sett ned på.

Hinsides utopier

Dersom religion er opium for massene, er ideologi heroin for intellektuelle. Konservatismen, derimot, er iboende sett en antiideologi som verdsetter nedarvet visdom, «common sense» og tradisjoner for moralsk forbedring heller enn destruktiv reform.

Tradisjoner er utviklet og perfektionert over hundrevis av generasjoner for å skape et balansert og funksjonelt samfunn. Slik tjener de også som et vern for underklassen mot maktsøkende eliter, ettersom den setter grenser for hvor mye av deres goder de kan ødelegge. Derfor er konservatisme iboende sett også en folkelig og demokratisk tradisjon, som avviser intellektuelles rett til å reformere samfunnet på bakgrunn av luftige teorier.

Teoretisk stiller den seg skeptisk til alle totaliserende forklaringer om samfunnet, utopier, abstrakte modeller og forsøk på å skape positive endringer uten personlig moralsk forbedring. Skepsisen er forankret i en erkjennelse av samfunnets enorme kompleksitet og menneskelig feilbarlighet, som overgår det noen teoretisk modell kan ta inn over seg.

For å møte denne kompleksiteten trenger vi moralsk undervisning fra tradisjon, dyrkelse av kjærlighet, familieverdier, karakterdyder og ydmyk respekt for våre forfedres erfaringsbaserte visdom og offer.

Å ofre noe for fellesskapet

Jeg synes det er noe slående privilegert over Ekelunds dosering og hans luftige teorier, som aldeles ikke vil hjelpe de mange lidende mennesker i vårt samfunn og underklasse. Det hjelper ikke den alkoholiserede håndverkeren som ikke får seg dame, den deprimerte alenemoren og den ensomme mannen med schizofreni at noen akademikere pjatter om usynlige strukturer, kommodifisering og opprør mot sosial dominans.

Det eneste som virkelig hjelper, er hvis hver og en av oss stiller mer opp for hverandre, dyrker gode verdier og gjenoppdager dyden av å ofre noe for fellesskapet. Heller enn å vente på at staten eller noen intellektuelle skal muliggjøre reell psykologisk frihet. Dermed er det kanskje ikke så rart at arbeiderklassen er konservative?

Merknad. Ingen oppgitte interessekonflikter

TEKST

Adam Njå

KONTAKT: adam_hjem@hotmail.com

+ Vis referanser

Ekelund, S. M. (2024, 2. oktober). Kritisk teori er ingen medisin - heldigvis. Tidsskrift for Norsk psykologforening. <https://psykologtidsskriftet.no/debatt/2024/10/kritisk-teori-er-ingen-medisin-heldigvis>
Njå, A. (2024, 18. september). Kritisk medisin er feil medisin. Tidsskrift for Norsk Psykologforening. <https://psykologtidsskriftet.no/debatt/2024/09/kritisk-teori-er-feil-medisin>